

บทบรรณาธิการ

แนวคิดการครองความเป็นเจ้า “Hegemony” โดย Antonio Gramsci (ค.ศ. 1891 - 1937) เป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ ที่อธิบายว่า การครอบงำมีการใช้อำนาจทางการเมือง การเมือง ประสานเข้าด้วยกันกับเงื่อนไขทางวัฒนธรรม เพราะองค์ประกอบทางสังคมคือ เครื่องมือให้ผู้คนเกิดความเชื่อมโยงจนกลายเป็นเยื่อใยของชีวิต ที่มีผลต่อชีวิตทางวัฒนธรรมของผู้คนในสังคม ที่สอดคล้องกับบทความในวารสารฉบับนี้ที่ให้ภาพของชีวิตทางวัฒนธรรม ที่ให้ภาพผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา เศรษฐกิจชุมชน ชีวิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โครงการงานศิลปศึกษา การท่องเที่ยวชุมชน นโยบายต่างประเทศที่มีบทบาท ครองความเป็นเจ้าเหนือสังคมไทย จนมีการก้าวล่วงชีวิตทางวัฒนธรรมของผู้คนผ่านการวิจัย ท่ามกลางศตวรรษที่ 21 นั้นเอง

การครอบงำวัฒนธรรมด้วยระบบการศึกษา จากข้อถกเถียงที่ว่านโยบายต่างประเทศ หลังยุคสงครามเย็นมีผลต่อการพัฒนาเมืองมหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของไทยที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มอินโดจีน อาทิ นโยบายแปรสนามรบเป็นสนาม การค้า ความช่วยเหลือทางวิชาการและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความร่วมมือเพื่อ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจแก่ประเทศในกลุ่มน้ำโขง ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี เจ้าพระยา แม่น้ำโขงฯ ซึ่งส่งผลให้เกิดการครอบงำทางด้านความคิดต่อประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร บุคลากรของมหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้คนที่อพยพย้ายถิ่น ที่อยู่ภายใต้ นโยบายต่างประเทศที่รัฐไทยตกอยู่ภายใต้ อำนาจของสังคมโลกภายใต้ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่ต่อต้านระบบสังคมนิยมอย่างประเทศเพื่อนบ้านอย่างอินโดจีน ที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนและมีความพยายามพัฒนากิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือ ที่ต่างกันบนออนไลน์ด้วยเทคนิคคำถาม บูรณาการกับเทคนิคการอ่าน รวมถึงการพยายาม ค้นหาการรับรู้ของครูต่อผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการผ่านการนิเทศ ภายในสถานศึกษา ส่วนการใช้ อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องเปรียบเทียบการใช้ อำนาจเพื่อหาแนวทางการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดความชอบธรรมทางสังคม ด้วยองค์ประกอบคือ ความเชี่ยวชาญ ข้อมูลข่าวสาร และการพึ่งพา ที่มีแนวทางการใช้อำนาจ บนฐานของการยอมรับของทุกคนในสถานศึกษาที่เป็นกลไกหนึ่งที่ส่งผลต่อการถ่ายทอด องค์ความรู้เพื่อการหลุดออกจากการครอบงำทางสังคม กับข้อถกเถียงจากมิติการศึกษาที่ว่า

ในการทำวิจัยนั้นบุคคลมีสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือความเป็นส่วนตัวนั้นควรถูกแทนที่หรือเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างองค์ความรู้ บททศความวิชาการ “เป็นไปได้หรือไม่ว่าแนวคิดทางจริยธรรมมีแนวโน้มที่จะถูกละเลยในระหว่างการทำวิจัย” ซึ่งเกิดจากการสร้างวาทกรรมว่างานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ผู้วิจัยจึงก้าวล่วงเข้าไปในชีวิตทางวัฒนธรรมของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งนำไปสู่ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาของจริยธรรมการวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการคิดวิเคราะห์ของวงการศึกษไทยที่ถูกการครอบงำทางวัฒนธรรมของชนชั้นทางสังคมของไทย เพื่อที่จะสลัดออกจากความไม่กล้าแสดงออกที่ดำรงนอกวัฒนธรรม

งานเขียนเรื่อง “โครงการศิลปศึกษา : ความบันดาลใจจากภูมิปัญญาสู่งานทัศนศิลป์ในอัตลักษณ์สังคมปักษ์ใต้” มาจากการเปิดกว้างทางความคิด โดยนักศึกษาสามารถเลือกหัวข้อที่ตัวเองสนใจจากแรงบันดาลใจสู่หัวข้อ แนวความคิด รูปแบบงาน ภาพร่าง และขยายเป็นผลงานสร้างสรรค์ผ่านศิลปะปฏิบัติ โครงการศิลปศึกษาเป็นการนำเสนอผลงานของนักศึกษาในกลุ่มหนึ่งที่สนใจเรื่องราวใกล้ตัวที่รู้สึกและพบเห็น ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทัศนศิลป์ ด้วยสื่อที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งผลงานศิลปะก็ยังเป็นภาษา ภาษาหนึ่งที่ยังสะท้อนและสื่อสารเรื่องราวความเป็นยุคสมัยและความเป็นไปของสังคมวัฒนธรรมพื้นที่นั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ศิลปะคือชีวิตทางวัฒนธรรมของผู้คนที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนทางปักษ์ใต้ที่สามารถหลุดออกจากการครอบงำทางวัฒนธรรมของส่วนกลางได้ด้วยนั่นเอง

ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่เข้ามาในสังคมปักษ์ใต้ ภายใต้การควบคุมทางสังคม ของรัฐนำมาสู่การก่อร่างสร้างตัวทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามขึ้นมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองสุราษฎร์ธานีจากยุคสมัยของการค้า การเติบโตของหน่วยงานราชการ การท่องเที่ยว และกำลังงอกกลับมาสู่พื้นที่เมือง ซึ่งชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเมืองสุราษฎร์ธานีอยู่ร่วมยุคสมัยและมีบทบาทร่วมด้วยเสมอมา ในขณะที่แรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าจัดวางตัวตนเพื่อเกิดการต่อรองท่ามกลางศาลาประกอบพิธีกรรม การจัดงานบุญใหญ่ที่จัดขึ้นในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อสร้างพื้นที่และการบ่งบอกอาณาบริเวณทางวัฒนธรรมขึ้นมา ชีวิตทางสังคมของชาวพม่าในสังคมไทยจึงขับเคลื่อนด้วยวัฒนธรรมที่ผสมผสานภายใต้ชีวิตทางวัฒนธรรมที่มีพุทธศาสนาเป็นร่มเงาใหญ่ของการเคลื่อนไหวทางสังคม

ปัจจุบันเกิดการคลี่คลายของการครอบงำทางสังคมเชิงวัฒนธรรมลง เพราะสังคมมีการเคลื่อนย้ายถ่ายเทจากกระแสการเดินทางท่องเที่ยวและการสร้างองค์ความรู้ือบายปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยความรู้ เช่น การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่าวบ้านดอนจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่กระจายออกไป 7 อำเภอที่อยู่ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน นับว่าเป็นการนำความรู้มาคลี่คลายการครอบงำทางสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้เชิงพื้นที่ เมื่อความรู้ถูกสร้างขึ้นมาก็มีการนำเอาศาสตร์การบริหารจัดการ เช่น บทความเรื่องการบริหารจัดการเทศบาลอย่างยั่งยืนในจังหวัดภูเก็ตที่นำเอาการบริหารจัดการ 5 ประการมาขับเคลื่อนต่อ คือ การเป็นผู้นำ การมีส่วนร่วม การจัดการอย่างมีระบบ การสร้างความสามัคคี หลักธรรมาภิบาล ที่มีเป้าหมายคือเมืองอัจฉริยะ ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนที่ขยายขอบเขตไปสู่สังคมดิจิทัล ดังนั้น การแสวงหาความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนผ่านโลกออนไลน์ จึงกลายเป็นองค์ความรู้ที่พยายามก้าวให้ทันความสัมพันธ์ทางสังคมอีกทางหนึ่ง ดังนั้นการสร้างองค์ความรู้เชิงพื้นที่ จากพื้นที่จริงและพื้นที่เสมือนจริง และการบริหารจัดการจึงเป็นเครื่องมือในการก้าวผ่านจากการครอบงำทางสังคมเชิงพื้นที่นั่นเอง

บทความวิจัยที่สะท้อนตัวตนของสังคมผ่านการท่องเที่ยวชุมชนอีกบทคือการพัฒนาที่พักสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี งานชิ้นนี้ได้เผยวิถีวัฒนธรรมชุมชนด้วยแหล่งที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งจะกลายเป็นจุดดึงดูดของความเป็นชนบทและเมืองได้ดี วิถีทางวัฒนธรรมของผู้คนในชนบทคือ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ที่จะนำมาสู่ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยพบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ไม้ตรีเป็นอันดับแรก ตามมาด้วยที่พัก อาหาร และการประชาสัมพันธ์ ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนก็เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งในการเสริมพลังวัฒนธรรมของชุมชนให้หลุดออกจากการครอบงำทางวัฒนธรรมได้ด้วยเช่นกัน

บทวิจารณ์หนังสือวิถีชุมชนพอเพียง เป็นแนวทางในการพาผู้คนในสังคมหลุดพ้นจากการครอบงำทางวัฒนธรรมบริโภคนิยมซึ่งเป็นกระแสหลักของสังคมโลกด้วยแนวคิดของในหลวงรัชกาลที่ 9 มีหลักให้ยึด เพื่อเป็นแนวทางสู่การสร้างชุมชนพอเพียง อันประกอบด้วย ประการแรก หลักชุมชนพอประมาณ พอประมาณในที่นี้ คือ พอดี พอมาก ในรูปของการกิน พอดี อยู่พอดี มีคุณธรรม การมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน

ระหว่างคนกับธรรมชาติ มีความเรียบง่าย คือ ใช้ชีวิตบนความจำเป็นหรือความต้องการ เรียนรู้คุณค่าหรือมูลค่า ความร่วมมือและการมีคุณธรรมอย่างสมดุล ประการที่สอง หลักชุมชนมีเหตุผล การเป็นชุมชนมีเหตุผลคนในชุมชนจะต้องทำให้ชุมชนเป็นชุมชนเรียนรู้ ชุมชนเข้มแข็ง รู้ว่าอยู่ในยุคสังคมความรู้ รู้ปัญหาและความต้องการที่แท้จริง พร้อมรู้จักตนเอง โดยเรียนรู้จากรากเหง้า เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้จักปัญหาและทรัพยากร เรียนรู้หนี้สิน รู้ค่าใช้จ่ายของชุมชนสิ่งแวดล้อม สุขภาพ ทรัพยากรของชุมชน มีแผนแม่บทชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นแผนชีวิตในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ประการสุดท้าย ชุมชนต้องมีหลักของภูมิคุ้มกันที่ดี เพราะการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนเป็นการสร้างเกราะคุ้มกันที่สำคัญที่สุดในการจะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาต่อไปโดยการพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนอย่างแท้จริง

วารสารฉบับนี้ผลิออกมาจากฐานของการศึกษา ศาสนา ชาติพันธุ์ เศรษฐกิจชุมชน และพื้นที่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและไปกระทบกับการเปลี่ยนแปลงภายในสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่สร้างองค์ความรู้ ถ่ายทอด และพัฒนาความรู้ตามสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ดังคำกล่าวของมิเชล ฟูกโก ที่ว่า “ความรู้คืออำนาจ” ในการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อการหลุดพ้นจากการครอบงำทางวัฒนธรรมของการเรียนรู้เดิมๆ จากงานเขียนในวารสารฉบับนี้ได้สร้างความตระหนักได้ว่าพุทธศาสนายังคงเป็นเสาหลักของสังคมไทยให้ผู้คน กลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้ามาปฏิสังสรรค์ภายในวัฒนธรรมของไทยจนกลืนกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านกระบวนการกลายเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เศรษฐกิจชุมชนคือเงื่อนไขของการหลุดพ้นจากการครอบงำของกระแสโลกาภิวัตน์ ส่วนในเชิงพื้นที่ได้มีการสร้างองค์ความรู้ที่หลุดออกจากการรัฐส่วนกลางมาสู่การสร้างองค์ความรู้เชิงพื้นที่มากขึ้น และนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาบริหารจัดการให้เกิดความทรงพลังทางสังคมด้วยหลักธรรมาภิบาลท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ฉะนั้นการครองความเป็นเจ้าในสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปด้วยเงื่อนไขทางสังคม คือ การศึกษา ศิลปะ ชาติพันธุ์ ท้องที่เยาวชน เศรษฐกิจชุมชน และพื้นที่นั่นเอง